Universitat Autònoma de Barcelona

2023/2024

Amèrica Llatina: Llengua i Literatura

Codi: 43017
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313767 Llengua Espanyola, Literatura Hispànica i Espanyol com a Llengua Estrangera	OT	0	2

Professor/a de contacte

Nom: Alba Saura Clares

Correu electrònic: alba.saura@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu accedir-hi des d'aquest enllaç. Per consultar l'idioma us caldrà introduir el CODI de l'assignatura. Tingueu en compte que la informació és provisional fins a 30 de novembre de 2023.

Equip docent

Maria Ohannesian Saboundjian

Prerequisits

Coneixement de conceptes bàsics gramaticals i de llengua castellana, així com d'assumptes literaris hispanoamericans.

Objectius

OBJECTIUS SECCIÓ LLENGUA:

- Conèixer els trets més rellevants de l'espanyol d'Amèrica en tots els aspectes de la llengua.
- Desenvolupar competències que permetin reconèixer, analitzar i interpretar textos orals i escrits de diferents varietats geogràfiques de l'espanyol.
- Aplicar la metodologia estudiada en l'anàlisi i comparació de diferents aspectes de la variació.

OBJECTIUS SECCIÓ LITERATURA:

Es busca endinsar l'alumnat a la literatura, la història i la cultura hispanoamericana del segle XX fins als nostres dies a través de la literatura dramàtica i el teatre en diferents èpoques i països.
Es reflexionarà, alhora, sobre els diferents períodes històrics, processos de transformació teòric-epistemològica més destacats, així com en els moviments teatrals que els acompanyen, les seves

temàtiques i gèneres més rellevants.
Per això es plantegen una sèrie de cales en les diferents èpoques i autories, que alhora permetin visualitzar temes destacats a l'escena hispanoamericana.

Objectius:

- Aproximar l'alumnat a la metodologia específica de la literatura i el teatre hispanoamericà i als seus marcs d'estudi teoricoepistemològics.
- Introduir l'alumnat als principals períodes històrics de la literatura i el teatre d'Amèrica Llatina.
- Iniciar l'alumnat en el reconeixement dels autors, temes, gèneres i motius més destacatsde laliteratura i el teatre hispanoamericà.

Competències

- Comentar un text des del punt de vista filològic, lingüístic i literari.
- Descriure l'estructura de la llengua espanyola.
- Dissenyar i dur a terme un treball de recerca sobre qualsevol tema relacionat amb l'àmbit d'estudis del màster
- Identificar les varietats diatòpiques, diastràtiques i diafàsiques de l'espanyol.
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit.
- Realitzar una exposició oral sobre qualsevol tema relacionat amb l'àmbit d'estudis del màster.
- Relacionar els autors i els textos literaris escrits en espanyol amb les recerques recents sobre les tradicions europees des de l'Edat Mitjana fins a l'actualitat.
- Relacionar els autors i els textos literaris produïts en l'àmbit de l'Amèrica Llatina amb el context de les seves circumstàncies culturals, socials i històriques.
- Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Tenir un domini d'especialista de les principals orientacions en l'estudi de la transmissió textual i de les diferents fases de l'edició d'un text.
- Utilitzar els recursos bibliogràfics i tecnològics propis de la recerca lingüística i literària.

Resultats d'aprenentatge

1. Adaptar el contingut d'una exposició, oral i escrita, a les característiques de l'auditori.
2. Anotar adequadament un text literari per a què el comprenguin lectors amb diferents graus de formació.
3. Aplicar la metodologia de treball apresa a l'anàlisi d'un tema lingüístic i d'un tema literari relacionats amb l'àmbit d'estudi del mòdul.
4. Aplicar les tècniques i mètodes propis del comentari lingüístic de textos.
5. Aplicar les tècniques i mètodes propis del comentari literari de textos
6. Argumentar la pertinència dels propis judicis sobre un tema determinat de l'àmbit del màster.
7. Argumentar per escrit i oralment unes conclusions.
8. Defensar la pertinència dels propis judicis en relació amb el tema objecte d'estudi.
9. Elaborar el guió d'una exposició oral sobre qualsevol tema relacionat amb l'àmbit d'estudis del màster.
10. Elaborar un esquema explicatiu sobre un problema lingüístic o literari de l'àmbit del màster i reformular-lo en funció de la introducció de noves idees.

11. Elaborar un estat de la qüestió d'un tema lingüístic i d'un tema literari de l'àmbit d'estudi del mòdul.
12. Emmarcar tipològicament els principals fenòmens característics de la llengua espanyola i relacionar-los amb fenòmenos similars d'altres llengües.
13. Formular un pla d'acció per ampliar la informació sobre el tema seleccionat.
14. Identificar els trets lingüístics que configuren les varietats de l'espanyol a l'Amèrica Llatina.
15. Identificar la presència de fenòmens socials i històrics a la producció literària de l'Amèrica llatina.
16. Identificar les diferents variants discursives que es produeixen en l'àmbit hispanoparlant.
17. Identificar trets estilístics i tècniques literàries comunes en diferents tradicions literàries i culturals de l'Amèrica Llatina.
18. Identificar trets estilístics i tècniques literàries comunes en diferents tradicions literàries i culturals.
19. Interpretar críticament la bibliografia reunida sobre els àmbits d'estudi del mòdul.
20. Predir les conseqüències teòriques que implicaria la introducció de noves idees en un esquema ja establert.
21. Proposar una forma d'integrar les idees procedents d'altres disciplines al tractament d'un fenomen lingüístic o literari determinat.
22. Redactar un treball conforme a les normes de presentació acadèmiques.
23. Seleccionar un tema relacionat amb l'àmbit d'estudis del màster i explicar sumàriament què es coneix en relació amb ell.

Continguts

CONTINGUTS SECCIÓ LLENGUA:

1. Conceptes previs

1.1. Variació i norma

1.2. Norma i ús

1.3. Variació i llengua estàndard

1.4. Macrovariación i microvariación

2. Aspectes fonètic-fonològics: breu introducció a les principals característiques de la pronunciació de l'espanyol d'Amèrica

2.1. Conceptes teòrics bàsics

2.2. Seseo

2.3. Ieisme

3. Morfosintaxis verbal

3.1. La variació en la flexió verbal

3.2. Ús dels temps verbals

3.3. L'aspecte verbal

3.3.1. Aspecte lèxic

3.3.2. Aspecte gramatical

4. Pronoms personals

4.1. La variació en les formes de tractament

4.2. Ús de les formes pronominals àtones d'objecte

4.3.Duplicació pronominal rioplatense

5. La variació en els aspectes lèxics i morfològics:

5.1. Arcaismes i neologismes

5.1.1. Procediments de formació de noves paraules

5.1.2. Adaptació de préstecs

5.1.3. Expressions col·loquials

CONTINGUTS SECCIÓ LITERATURA:

1.- La Filologia i els Estudis Teatrals.

2.- El teatre hispanoamericà dels orígens a 1950.

3.- Carlos Gorostiza, Ricardo Usigli i la conformació duna escena nacional.

4.- La dramatúrgia xilena i la problemàtica de la dona escriptora. Isidora Aguirre.

5.- Virgili Piñera i el teatre cubà. El Teatre de l'Absurd amb "choteo".

6.- Els camins del realisme i el teatre de Roberto Cossa.

7.- Griselda Gambaro escriure amb violència.

8.- La creació col·lectiva i la desterritorialització de la creació escènica. Enrique Buenaventura, Arístides Vargas i el grup Yuyachkani.

9.- El teatre de la memòria i les dramatúrgies del real. Lola Arias, Marianella Morena i Guillermo Calderón.

Metodologia

La modalitat de les classes serà presencial. Es fomentará la participació activa de l'alumnat a través de práctiques, comentaris y discusió de lectures obligatòries.

Els textos obligatoris de l'assignatura es pujaran al campus virtual amb més de 15 dies d'antelació perquè els estudiants puguin arribar amb ells llegits a les classes.

Les sessions es divideixen en dues parts: es comença amb la secció de literatura i després d'una pausa es continua amb la secció de llengua.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Dirigides (classes magistrals, seminaris)	50	2	2, 3, 4, 5, 6, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22
Personals (temps personal dedicat a l'estudi i lectures)	75	3	
Supervisades (tutories personals programades amb les professores)	25	1	

Avaluació

AVALUACIÓ SECCIÓ LLENGUA (45%):

Un treball individual sobre els temes tractats en classes, segons es detallarà al començament de l'assignatura.

AVALUACIÓ SECCIÓ LITERATURA (45%):

Monografia sobre un tema de teatre hispanoamericà del segle XX al XXI, segons es detallarà el primer dia de classe.

Opció 1 - Anàlisi dun text dramàtic. Propostes:

Arístides Vargas - Nuestra señora de las nubes.
Roberto Cossa - La Nona.
Comparativa Historia de una escalera y El puente de Gorostiza.
Eduardo Pavlovsky - El señor Galíndez.
Enrique Buenaventura - Los papeles del infierno.
Dramaturgia chilena escrita por mujeres (varias opciones, consultar profesora).
Bárbara Colio - Marina & Isabel y Usted está aquí.
Ximena Escalante - Fedra y otras griegas.
Mauricio Kartun - La casita de los viejos.
Marianella Morena - Trinidad Guevara y Yo soy Fedra.
Virgilio Piñera - Dos viejos pánicos y Jesús.
Triana - La noche de los asesinos.
Otras obras disponibles en el CELCIT.
Otras obras bajo consulta previa a la profesora.

Opció 2 - Una companyia teatral, un director d'escena, un intèrpret, un moviment, un festival... - Prèvia tutoria.

Participació i implicació en l'assignatura (10%, 5% llengua i 5% literatura): Es tindran en compte la realització d'activitats no avaluables i la participació a classe.

AVALUCIACIÓ ÚNICA: Consistirà en el lliurament d'un treball de la part de llengua i un altre de la part de literatura, en les mateixes condicions esmentades. Cadascú es valorarà en un 50% de la nota final.

Aspectes generals

Per superar l'assignatura, s'hauran de lliurar els 2 treballs de l'assignatura (secció llengua i secció literatura) en els terminis establerts. Qui lliuri només 1 es considerarà "no avaluat".
Per aprovar, l'estudiant ha d'obtenir una nota final igual o superior a 5.
Els treballs han de ser originals. No està permesa la còpia total o parcial de materials ja publicats en qualsevol suport. En cas de presentar material no original sense indicar la seva procedència, la qualificació de l'activitat o treball serà automàticament de suspens (0).
Es penalitzen les faltes d'ortografia.
Se li lliurarà als estudiants un document en el qual es detalla el format de presentació dels treballs.

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Avaluaciò secció llengua	45%	0	0	2, 3, 4, 5, 6, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22
Avaluació secció literatura	45%	0	0	2, 4, 5, 6, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22
Participació i implicació en l'assignatura	10%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA BÀSICA SECCIÓ LLENGUA

Aleza Izquierdo, Milagros, i José Mª Enguita Utrilla (coords.) (2010): *La lengua española en América: normas y usos actuales*, València: Universitat, en línia: http://www.uv.es/aleza/esp.am.pdf

Aleza-Izquierdo, Milagros, i José Mª Enguita Utrilla (2002): *El español de América: aproximación sincrónica*, València: Tirant lo Blanch.

Alvar, Manuel (1996): *Manual de dialectología hispánica: El español de América*, B: Ariel.arcelona

Bosque, Ignacio i Violeta Demonte (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid: Espasa Calpe.

Buesa Oliver, Tomás i José Mª Enguita Utrilla, (1992): *Léxico del español de América: su elemento patrimonial e indígena*, Madrid: MAPFRE.

Coseriu, Eugen (1962): "Sistema, norma y habla", en *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Madrid: Gredos.

Demonte Barreto, Violeta (2001): «El español estándar (ab)suelto. Algunos ejemplos del léxico y la gramática», *II Congreso Internacional de la Lengua Española*, en línia: http://congresosdelalengua.es/valladolid/ponencias/unidad_diversidad_del_espanol/1_la_norma_hispanica/demo

Di Tullio, Ángela (2013): *El español de la Argentina: estudios gramaticales*, Buenos Aires: Eudeba.

Enguita Utrilla, José Mª (2004): *Para la historia de los americanismos léxicos*, Frankfurt am Main: Peter Lang.

Forment Fernández,Ma.del Mar (2001): «*Hacer novillos, hacer campana* o *hacer la vaca*: ¿qué fraseología enseñar? » en María Antonia Martín Zorraquino y Cristina Díez Pelegrín (eds.): *¿Qué Español Enseñar? Norma y Variación Lingüísticas en la Enseñanza del Español a Extranjeros. Actas del XI Congreso de la ASELE (Zaragoza, 2000)*, Zaragoza: Vicerrectorado de Investigación de la Universidad de Zaragoza y la Consejería de Cultura y Turismo del Gobierno de Aragón, pp. 317-325, en línia: http://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/ 11/11_0317.pdf.

Haensch, Günther (2001): «Español de América y Español de Europa (1.ª parte)», *Panace@,* 2: 6, pp. 63-72.

Haensch, Günther (2002): «Español de América y Español de Europa (2.ª parte)», *Panace@,* 3: 7, pp. 37-64.

Harris, James W. (1987): «The Accentual Patterns of Verb Paradigm in Spanish », NLLT 5: 61-90. Traducció al castellà inclosa com apéndix a: Harris, James W. (1987): *La estructura silábica y el acento en español* (Trad.: Olga Fernández Soriano), Madrid: Visor.

Hualde, José Ignacio (2001):*Introducción a la lingüística hispánica*, Cambridge: Cambridge University Press.

Kany, Charles (1962): *Semántica Hispanoamericana*. Madrid.

Martín Zorraquino, Antonia y Cristina Díez Pelegrín (eds.): *¿Qué Español Enseñar? Norma y Variación Lingüísticas en la Enseñanza del Español a Extranjeros. Actas del XI Congreso de la ASELE (Zaragoza, 2000)* , Zaragoza: Vicerrectorado de Investigación delaUniversidad de Zaragoza y la Consejería de Cultura y Turismo del Gobierno de Aragón, pp. 15-28.

Moreno Cabrera, Juan Carlos (2000): *La dignidad e igualdad de las lenguas*, Madrid: Alianza.

Moreno Fernández, Francisco (1998): *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*. Barcelona: Ariel.

Moreno Fernández, Francisco (2000): *Qué español enseñar,* Madrid: Arco/Libros.

Moreno Fernández, Francisco (2009): *La lengua española en su geografía*, Madrid: Arco/Libros.

Moreno Fernández, Francisco (ed.) (1993): *La división dialectal del español de América,* Alcalá de Henares: Servicio de Publicaciones.

Palacios, Azucena (coord.) (2008): *El español de América. Contactos lingüísticos en Hispanoamérica*, Barcelona: Ariel.

Pascual, José Antonio / Prieto de los Mozos, Emilio (1998): «Sobre el estándar y la norma». En C. Kent / M. D. de la Calle (eds.): *Visiones salmantinas*. Salamanca: Universidad de Salamanca - Ohio Wesleyan University, pp. 63-95.

Real Academia Española (2005): *Diccionario panhispánico de dudas,* Madrid, Santillana [Consulta en línia: http://www.rae.es]

Real Academia Española (2009): *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid: Espasa Libros. 3 vols. i 1 DVD.

Rojas Mayer, Elena Malvina (2000): «La variación léxico-semántica del español y la conveniencia de su contextualización en la enseñanza a extranjeros» en María Antonia Martín Zorraquino y Cristina Díez Pelegrín (eds.): *¿Qué Español Enseñar? NormayVariación Lingüísticas en la Enseñanza del Español a Extranjeros. Actas del XI Congreso de la ASELE (Zaragoza, 2000)*, Zaragoza: Vicerrectorado de Investigación de la Universidad de Zaragoza y la Consejería de Cultura y Turismo del Gobierno de Aragón, pp. 15-28.

Rosenblat, Àngel (1973): *El Castellano de España y el Castellano de América. Unidad y diferenciación.* Madrid: Taurus, 2.ª ed.

Wotjak, Gerd y Klaus Zimmermann (1994): *Unidad y variación léxicas del español de América*, Frankfurt am Main, Vervuert / Madrid, Iberoamericana (Bibliotheca Ibero-Americana, vol. 50).

Recursos electrònics:

Asociación de Academias de la Lengua Española, http://www.asale.org/

Centro Virtual Cervantes:

-Congresos de la lengua, http://congresosdelalengua.es

-Oteador, http://cvc.cervantes.es/oteador

-Aula de lengua, http://cvc.cervantes.es/aula

BIBLIOGRAFIA BÀSICA SECCIÓ LITERATURA:

AA.VV. 2007. *Teatro Abierto 1981*. Editorial Galerna.

Arias, Lola. 2017. *Campo minado*. Lift - Royal Court Theatre.

Chesney-Lawrence, Luis. 2008. *Relectura del teatro venezolano (1900-1950): los orígenes de la dramaturgia moderna.* Fondo Editorial Humanidades.

Dubatti, Jorge. 2007. *Filosofía del teatro I.* Editorial Atuel.

Dubatti, Jorge. 2014. *Filosofía del teatro II.* Editorial Atuel.

Dubatti, Jorge. 2017. *Filosofía del teatro III.* Editorial Atuel.

Farías, Maritza; Artés, Patricia y Saavedra, Lorena. 2021. *Evidencias. Las* otras *dramaturgias*. Editorial Oxímoron.

Gambaro, Griselda. 2012. *Decir sí. La malasangre*. Ed. Rita Gnutzmann. Editorial Cátedra.

Gorostiza, Carlos. 2014*. El puente*. Ed. Javier Huerta Calvo. Editorial Cátedra.

Muguercia, , Magaly. 2010. *Teatro latinoamericano del siglo XX. Primera modernidad* (1900-1950). Santiago de Chile, RIL Editores.

Pérez, Mariana Eva. 2014. *Instrucciones para un coleccionista de mariposas*. En *Kamchatka. Revista de análisis cultural,* pp. 3-10-

Piñera, Virgilio. 2014. *Teatro selecto.* Ed. Vicente Cervera Salinas y María Dolores Adsuar. Editorial Verbum.

Solórzano, Carlos. 1964. *Teatro latinoamericano en el siglo XX*. México, Editorial Pormaca.

Villegas, Juan. 2005. *Historia multicultural del teatro y las teatralidades en América Latina.* Buenos Aires, Galerna.

Al Campus Virtual es facilitaran altres obres, articles i assaigs d'interès per a l'alumnat i de consulta oberta.

Programari

Microsoft Teams.